

Sygn. akt II UK 47/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 kwietnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Bohdan Bieniek

SSN Halina Kiriło

w sprawie z wniosku G.O.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
przy udziale zainteresowanego Niepublicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w J.
o ubezpieczenie społeczne,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 4 kwietnia 2017 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego [...] z dnia 5 maja 2015 r., sygn. akt III AUa .../14,

**uchyła zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu [...] do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 22 października 2014 r. Sąd Okręgowy w L. zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 2 stycznia 2014 r. w ten sposób, że ustalił, iż G. O. podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu emerytalnemu, rentowemu,

chorobowemu i wypadkowemu od dnia 1 kwietnia 2013 r. w oparciu o umowę o pracę.

Sąd Apelacyjny [...], w wyniku apelacji organu rentowego, wyrokiem z dnia 5 maja 2015 r. zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie.

Sąd wskazał, że w sprawie bezsporne jest, że w zainteresowanej Spółce nie została powołana rada nadzorcza, a uchwałą walnego zgromadzenia wspólników nr 2/2013 z dnia 20 marca 2013 r. podjęto decyzję o zatrudnieniu na podstawie umowy o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy G. O., członka dwuosobowego zarządu, jako prezesa zarządu. Umowę o pracę zawarto od 1 kwietnia 2013 r. na czas nieokreślony i odwołujący się od tej daty został zgłoszony do ubezpieczeń społecznych. Sporna kwestia sprowadzała się do ustalenia, czy powyższa umowa o pracę była ważna i rodziła skutki w zakresie objęcia obowiązkiem ubezpieczenia społecznego.

Sąd podkreślił, że zainteresowana Spółka mogła, zgodnie z art. 210 § 1 k.s.h., wyrazić swoją wolę o zatrudnieniu wnioskodawcy w oparciu o umowę o pracę, a tym samym złożyć oświadczenie woli w tym zakresie, tylko przez radę nadzorczą lub pełnomocnika powołanego uchwałą zgromadzenia wspólników. Wobec braku rady nadzorczej, powyższa umowa o pracę mogła zostać skutecznie zawarta wyłącznie przez pełnomocnika powołanego uchwałą zgromadzenia wspólników. Tymczasem z materiału dowodowego wynika, że umowa o pracę z wnioskodawcą została zawarta przez zgromadzenie wspólników, a nie przez pełnomocnika. Braki w tym zakresie powodują, że umowa ta jest bezwzględnie nieważna (art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 210 § 1 k.s.h.). Sąd też stwierdził, że uchwała zgromadzenia wspólników, upoważniającą wiceprezesa zarządu – V. N.-O. do zawarcia umowy o pracę z odwołującym się, została podjęta w dniu 18 czerwca 2013 r., wobec czego umowa o pracę zawarta przez nią w imieniu Spółki w dniu 1 kwietnia 2013 r. była nieważna i nie rodziła żadnych skutków, w tym obowiązku objęcia ubezpieczeniami społecznymi, wynikającego z ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 963 ze zm.).

Sąd Apelacyjny wskazał, że pomimo nieważności umowy o pracę (w szczególności spowodowanej wadliwą reprezentacją pracodawcy) strony mogą

nawiązać (ważnie) umowny stosunek pracy przez czynności dorozumiane, przede wszystkim w następstwie dopuszczenia pracownika do wykonywania pracy. Jednak w niniejszej sprawie uznał, że nie ma podstaw do przyjęcia, że G. O. od 1 kwietnia 2013 r. nawiązał stosunek pracy z zainteresowaną Spółką, bowiem do 31 marca 2013 r. wykonywał on pracę na rzecz Spółki w oparciu o kontrakt menadżerski w ramach prowadzonej działalności gospodarczej. Co prawda, sama zmiana formy zatrudnienia powodowana chęcią zwiększenia zakresu zabezpieczenia społecznego jest dopuszczalna i może stanowić główny motyw nawiązania stosunku pracy w miejsce innego stosunku prawnego, jednak konieczne jest wówczas rzeczywiste realizowanie elementów charakterystycznych dla stosunku pracy. Natomiast odwołujący się sam przyznał, że zarówno charakter pracy wykonywanej na rzecz Spółki, jak i jego obowiązki nie uległy zmianie od 1 kwietnia 2013 r. Skoro zatem po 31 marca 2013 r. sposób wykonywania przez odwołującego się obowiązków na rzecz Spółki przedstawiała się tak samo jak w czasie realizowania kontraktu menadżerskiego, to nie było podstaw do uznania, że stosunek pracy nawiązał się *per facta concludentia*. Z tych względów nie ma podstaw do przyjęcia, że powstał stosunek pracy i w konsekwencji powstał również obowiązek ubezpieczenia społecznego z tytułu zatrudnienia pracowniczego, o którym mowa art. 6 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Odwołujący się G. O. zaskarżył ten wyrok skargą kasacyjną w całości, zarzucając mu naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 233 § 1 i art. 382 k.p.c., przez pominięcie w uzasadnieniu wyroku Sądu drugiej instancji, dokonującego zmiany ustaleń faktycznych poczynionych w postępowaniu pierwszoinstancyjnym, oceny części materiału dowodowego, co miało istotny wpływ na wynik sprawy, a więc ze skutkami wskazanymi w art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c., a także naruszenie prawa materialnego: art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 210 § 1 k.s.h., przez błędną wykładnię, polegającą na przyjęciu, że nieważna jest umowa o pracę zawarta z członkiem zarządu bezpośrednio przez zgromadzenie wspólników; art. 210 § 1 k.s.h. w związku z art. 60, art. 65 § 1 oraz art. 96 k.c., przez niewłaściwe jego zastosowanie polegające na przyjęciu, że w ustalonym stanie faktycznym nie doszło do zawarcia umowy o pracę przez pełnomocnika powołanego uchwałą zgromadzenia wspólników; art. 103 § 1 k.c. w

związku z art. 210 § 1 k.s.h., przez błędną jego wykładnię, polegającą na przyjęciu, że art. 103 § 1 k.c. nie ma zastosowania do umowy zawartej z członkiem zarządu przez pełnomocnika działającego bez uchwały zgromadzenia wspólników; art. 22 § 1 k.p. w związku z art. 300 k.p. i art. 60 k.c., przez niewłaściwe jego zastosowanie, polegające na przyjęciu, że w ustalonym stanie faktycznym nie doszło do zawarcia ważnej umowy o pracę *per facta concludentia*; art. 83 ust. 1 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, przez błędną jego wykładnię, polegającą na przyjęciu, że rozstrzygnięcie sprawy w przedmiocie zgłoszenia do ubezpieczenia społecznego może ograniczać się wyłącznie do rozstrzygnięcia dotyczącego ubezpieczenia społecznego jako pracownika, bez rozstrzygnięcia podlegania obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu z innego tytułu.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Najwyższy podziela stanowisko skarżącego, że Sąd drugiej instancji zmienił ustalenie Sądu pierwszej instancji co do kluczowej kwestii dotyczącej ważności umowy o pracę z dnia 1 kwietnia 2013 r. (zawartej w imieniu Spółki przez drugiego członka jej zarządu w osobie V.N.O.). Odnosi się to do daty powołania V.N.O. na pełnomocnika zgromadzenia wspólników celem zawarcia umowy o pracę ze skarżącym (prezesem zarządu), zgodnie z wymaganiami art. 210 § 1 k.s.h. (Sąd pierwszej instancji przyjął, że została ona powołana w dniu 20 marca 2013 r., natomiast Sąd drugiej instancji – że dopiero w dniu 18 czerwca 2013 r.). Już z tego powodu zasadnicze wątpliwości budzi wstępne stwierdzenie Sądu drugiej instancji, że: „Wobec braku zarzutów, co do ustalonego przez Sąd I instancji stanu faktycznego, Sąd Apelacyjny w oparciu o art. 387 § 21 k.p.c. przystąpił wyłącznie do wyjaśnienia podstawy prawnej rozstrzygnięcia Sądu I instancji”. Poza tym w dalszej części uzasadnienia wyroku znalazły się wywody dotyczące oceny materiału dowodowego, które doprowadziły Sąd Apelacyjny do ustalenia innej daty podjęcia omawianej uchwały, niż przyjął to Sąd Okręgowy. Niemniej jednak należy zauważyć, że nie może odnieść skutku zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. z uwagi na to, że nie powiązano go z art. 391 § 1 k.p.c.

Natomiast istotnie Sąd drugiej instancji pominął dowód przeprowadzony przez Sąd pierwszej instancji w postaci protokołu zgromadzenia wspólników z dnia 20 marca 2013 r. W związku z tym uzasadniony okazał się zarzut naruszenia art. 382 k.p.c., bowiem również i ten dowód powinien być brany pod uwagę przy ocenie materiału dowodowego, z której miałyby wynikać data podjęcia uchwały o powołaniu V.N.O. pełnomocnikiem zgromadzenia wspólników do zawarcia ze skarżącym umowy o pracę.

W związku ze skutecznie zakwestionowaną podstawą faktyczną zaskarżonego wyroku przedwczesne jest rozstrzyganie o większości zarzutów naruszenia prawa materialnego, tj. dotyczących: art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 210 § 1 k.s.h. (przez błędne przyjęcie, że nieważna jest umowa o pracę zawarta z członkiem zarządu bezpośrednio przez zgromadzenie wspólników, przy czym zaznaczyć należy, że sama uchwała zgromadzenia wspólników o zatrudnieniu skarżącego na podstawie umowy o pracę nie jest czynnością prawną wywołującą skutek w postaci zawarcia umowy o pracę, jak zdaje się to pojmować Sąd drugiej instancji, wyrażając pogląd, że umowa o pracę ze skarżącym została zawarta przez zgromadzenie wspólników); art. 210 § 1 k.s.h. w związku z art. 60, art. 65 § 1 oraz art. 96 k.c., (przez błędne przyjęcie, że nie doszło do zawarcia umowy o pracę przez pełnomocnika powołanego uchwałą zgromadzenia wspólników); art. 103 § 1 k.c. w związku art. 210 § 1 k.s.h. (z powołaniem się na pogląd, że umowa o pracę zawarta w imieniu Spółki przez V. N.-O. była czynnością prawną „kulejącą”, która może być następnie konwalidowana i do której ma zastosowanie art. 103 § 1 k.c.); art. 22 § 1 k.p. w związku z art. 300 k.p. i art. 60 k.c. (przez błędne przyjęcie, że nie doszło do zawarcia ważnej umowy o pracę *per facta concludentia*).

Jeśli natomiast chodzi o zarzut naruszenia art. 83 ust. 1 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, to wskazać należy, że zasada trybu odwoławczego ustanowionego w systemie ubezpieczeń społecznych polega na tym, że od decyzji Zakładu „przysługuje odwołanie do właściwego sądu w terminie i według zasad określonych w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego” (por. art. 83 ust. 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych). Od chwili wniesienia do sądu powszechnego odwołania od decyzji organu rentowego sprawa

staje się sprawą cywilną i podlega rozpoznaniu według zasad właściwych dla tej kategorii spraw. Stąd ewentualne wady decyzji wynikające z naruszeń przepisów postępowania przed organem rentowym pozostają zasadniczo poza zakresem jego rozpoznania, a sąd w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych skupia się na istocie sprawy, czyli na prawach lub obowiązkach stron wynikających z właściwych przepisów prawa materialnego. Innymi słowy, chociaż bezpośrednim przedmiotem postępowania jest decyzja organu rentowego, to sąd ubezpieczeń wyjaśnia istotę sprawy dotyczącą prawa, zobowiązania albo roszczenia strony, co znajduje właściwe zwieńczenie w kompetencji tego sądu do oddalenia odwołania, jeżeli nie ma podstaw do jego uwzględnienia (art. 477¹⁴ § 1 k.p.c.) albo zmiany zaskarżonej decyzji w całości lub w części i orzeczenia co do istoty sprawy - art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. (por. np. uchwałę składu siedmiu sędziów z dnia 23 marca 2011 r., I UZP 3/10, OSNP 2011 nr 17-18, poz. 233 oraz wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 21 stycznia 2013 r., II UK 164/12, OSNP 2013 nr 21-22, poz. 261; z dnia 6 sierpnia 2014 r., II UK 523/13, OSNP 2015 nr 12, poz. 167, z dnia 5 marca 2015 r., III UK 136/14, OSNP 2016 nr 12, poz. 156). Przy czym zasadą jest, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przedmiot rozpoznania sprawy sądowej wyznacza decyzja organu rentowego, od której wniesiono odwołanie - art. 477⁹ k.p.c., art. 477¹⁴ k.p.c. (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 22 lutego 2012 r., II UK 275/11, LEX nr 1215286; z dnia 2 marca 2011 r., II UZ 1/11, LEX nr 844747; z dnia 18 lutego 2010 r., III UK 75/09, OSNP 2011 nr 15-16, poz. 215; z dnia 3 lutego 2010 r., II UK 314/09, LEX nr 604214). Oznacza to, że sąd nie rozstrzyga o prawach i obowiązkach stron, które nie były przedmiotem zaskarżonej decyzji. W konsekwencji, znaczenie ma to, o czym orzekł organ rentowy w zaskarżonej decyzji.

Przenosząc te uwagi na grunt niniejszej sprawy, rolą sądu w niniejszej sprawie, zapoczątkowanej decyzją stwierdzającą niepodleganie przez skarżącego pracowniczemu tytułowi ubezpieczeń społecznych, było zbadanie materialnoprawnej podstawy tej decyzji i rozstrzygnięcie, czy w świetle przepisów prawa materialnego (art. 22 § 1 k.p.) skarżący był pracownikiem Spółki i w konsekwencji podlegał ubezpieczeniom społecznym jako pracownik na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 1 i art. 13 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Dodać też trzeba, że zawarty w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 10 lipca 2014 r., II UK 454/13 (LEX nr 1495840) wywód, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych, który stwierdza podleganie ubezpieczeniu społecznemu, może - bez względu na nazwę umowy i jej postanowienia wskazujące na charakter stosunku prawnego, którym strony zamierzały się poddać - ustalić rzeczywisty jego charakter i istniejący tytuł ubezpieczenia, nie jest tożsamy ze stanowiskiem, że organ rentowy, wydając decyzje negującą pracowniczy tytuł ubezpieczenia, obowiązany jest wskazać w niej inny (ewentualny) tytuł ubezpieczenia. Z kontekstu całej wypowiedzi Sądu Najwyższego zawartej w przywołanym wyroku wynika jedynie to, że organ rentowy może ustalić istnienie między stronami innego stosunku prawnego innego niż ten, który wynika z samej formalnej nazwy i treści umowy, jeśli wykazuje on cechy charakterystyczne właściwe innemu zobowiązaniu.

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. i art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł jak w sentencji.

kc